
ОГЛЯД ЗАСІДАНЬ КРУГЛИХ СТОЛІВ В ІНСТИТУТІ ДЕМОГРАФІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ 2006–2009 рр.

За ініціативою Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України і на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 №264-р, у 2006 році в ІДСД НАН України було започатковано проведення засідань круглих столів із соціально-економічних та демографічних проблем.

1. Недержавне пенсійне забезпечення: проблеми та перспективи (07.02.2006)

У засіданні Круглого столу взяли участь радник Президента України, керівник Головної служби соціальної політики Секретаріату Президента України Вегера С.А.; заступник міністра праці та соціальної політики України Гаряча О.В.; директор Інституту економіки і прогнозування НАН України академік НАН України Геєць В.М., народні депутати України, провідні вчені, представники міжнародних організацій, ліги страхових організацій України, бізнесу, засобів масової інформації. Обговорювалися питання:

- Роль пенсійних фондів у формуванні інвестиційного ринку;
- Недержавне пенсійне страхування та соціальні стандарти;
- Страхові організації на ринку недержавного пенсійного забезпечення;
- Роль держави у формуванні недержавного пенсійного забезпечення.

У ході дискусії учасники засідання дійшли певних висновків, які у своєму підсумковому виступі узагальнила заступник директора ІДСД НАН України Елла Лібанова:

1. Існує реальний ризик перегляду концепції пенсійного страхування, зокрема її третього рівня – добровільного накопичуваного страхування.

2. В Україні недостатнє інституційне забезпечення пенсійної реформи як такої. В цьому контексті ліквідація департаменту з нагляду за недержавними пенсійними фондами створює загрозу для впровадження другого рівня пенсійного страхування.

3. Запровадження рейтингування емітентів і інструментів, де розміщуються кошти пенсійних фондів, поставило в надзвичайно складну ситуацію як страхові компанії, так і пенсійні фонди й інвестиційні компанії.

4. Нерозуміння співвідношення функцій недержавних пенсійних фондів, страхових компаній та банків призводить до конфронтаційної дискусії між ними, внаслідок чого залишаються невирішеними реальні проблеми запровадження пенсійного страхування.

За підсумками засідання Круглого столу щодо проблем недержавного пенсійного забезпечення відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України.

2. Перспективи запровадження накопичувальної пенсійної системи (24.03.2006)

Участь у засіданні Круглого столу взяли заступник міністра праці та соціальної політики України О.В. Гаряча; старший спеціаліст Світового банку К.Д. Петрина; заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України В.В. Роговий; ректор Інституту фондового ринку Д.А. Леонов, фахівці законодавчої та виконавчої гілок влади, провідні вчені, представники міжнародних організацій, бізнесу, засобів масової інформації. Обговорювалися питання:

- Роль накопичувальної складової в реформуванні національної пенсійної системи;
- Необхідні передумови запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування;
- Параметри старту накопичувального рівня: вікові межі участі, розмір внеску тощо;
- Вплив запровадження накопичувальної системи та можливості фінансової стабілізації солідарної системи у перехідному періоді;
- Організаційні питання підготовки запровадження накопичувальної пенсійної системи.

Головним висновком, з яким погодились усі учасники засідання, стало те, що і населення, і роботодавці в цілому готові до участі у третьому рівні пенсійної системи – добровільному накопичувальному страхуванні. Однією з основних перешкод на цьому шляху є недосконалість законодавчої бази.

За підсумками засідання Круглого столу щодо проблем недержавного пенсійного забезпечення відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони України.

3. Проблеми пенсійного забезпечення в контексті податкової реформи (11.04.2006)

У обговоренні проблеми взяли участь: О.В. Гаряча – заступник міністра праці та соціальної політики України, О.Б. Зарудний – заступник голови правління Пенсійного фонду, Є.М. Григоренко – генеральний директор Української організації інвестиційного бізнесу, Д.А. Леонов – ректор Інституту фондового ринку, В.А. Колбун – заступник голови Пенсійного фонду України, К.Д. Петрина – провідний спеціаліст з питань соціальної політики Представництва Світового Банку в Україні, І.Ф. Гнибіденко – керівник Управління соціальної безпеки Ради національної безпеки і оборони України, В.Б. Альошин – перший заступник голови Комітету у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів Верховної Ради України. До обговорення було запропоновано такі питання:

- Пенсійні аспекти податкової реформи;
- Ставки внесків на пенсійне страхування. Міжнародний досвід. Зв'язок тонізації доходів із ставками внесків на пенсійне страхування;
- Використання ресурсів накопичувальної системи для стимулювання економічного розвитку та подолання бідності пенсіонерів;
- Оподаткування доходів накопичувальної пенсійної системи;
- Зобов'язання держави щодо пенсійного забезпечення.

За підсумками засідання Круглого столу щодо проблем недержавного пенсійного забезпечення відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України та Пенсійного фонду України.

4. Можливості та передумови підвищення пенсійного віку (31.05.2006)

На засіданні були присутні: О.В. Гаряча – заступник міністра праці та соціальної політики України, П.С. Цибенко – народний депутат, голова Комітету Верховної Ради України у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів, Н.І. Зінкевич – перший заступник директора Державного центру зайнятості, В.В. Чайковська – головний спеціаліст МОЗ та інші. Обговорено питання:

- Критерії встановлення межі пенсійного віку; вітчизняні підходи та світовий досвід;
- Демографічні передумови підвищення пенсійного віку в Україні;
- Гендерні аспекти підвищення пенсійного віку;
- Можливі наслідки подовження періоду працездатності для ринку праці;
- Вплив підвищення пенсійного віку на фінансове становище пенсійної системи;
- Оптимальний алгоритм підвищення пенсійного віку.

У результаті засідання переважна більшість учасників Круглого столу погодилась із тим, що в Україні наявна суттєва диференціація пенсіонерів за розміром пенсійних виплат з одного боку, а з іншого – є проблема зрівнялівки. Крім того, за існуючої демографічної ситуації в Україні підвищення пенсійного віку є невідворотним.

За підсумками засідання Круглого столу щодо проблем пенсійного віку відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України, Міністерства праці та соціальної політики України, Ради національної безпеки і оборони України та Пенсійного фонду України.

5. Диференціація пенсійних виплат: сучасний стан та перспективи (29.06.2006)

На засіданні були присутні: Д.А. Леонов – ректор Інституту фондового ринку, О.В. Гаряча – заступник міністра праці та соціальної політики України, А.А. Рибальченко – генеральний директор Української асоціації інвестиційного бізнесу, Є.М. Григоренко – генеральний директор Української організації інвестиційного бізнесу, М.С. Шаповал – заступник директора з наукової роботи НДІ праці і зайнятості, А.В. Федоренко – к.е.н., віце-президент компанії КІНТО з управління активами, провідний науковий співробітник ДУ “Інститут економіки та прогнозування” НАН України, Н.М Ковальова, український Інститут розвитку фондового ринку. До обговорення було запропоновано такі питання:

- Законодавча база диференціації пенсій;
- Фактичний розподіл пенсіонерів за розмірами пенсійних виплат;
- Проблема зрівнялівки в пенсійному забезпеченні;
- Обґрунтованість існування спеціальних пенсій, що призначаються за окремими законами;
- Шляхи встановлення справедливої диференціації пенсіонерів за розміром виплат.

За підсумками засідання Круглого столу щодо проблем пенсійного віку відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України, Міністерства праці та соціальної політики України та Пенсійного фонду України.

У 2007 році Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України провів низку засідань круглих столів:

6. Варгість робочої сили: тенденції змін у контексті зростання конкурентоспроможності національної економіки (26.01.2007)

У роботі Круглого столу взяли участь Віце прем'єр-міністр України Д.В.Табачник, Міністр праці та соціальної політики України М.М.Папієв, перший заступник міністра економіки України А.А.Максюта, заступник голови Державного комітету статистики України Н.С.Власенко, академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту економіки та прогнозування НАН України, академік НАН України В.М.Геєць, директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, академік НАН України С.І.Пирожков; заступник директора Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, член–кореспондент НАН України Е.М.Лібанова, заступник Голови Федерації профспілок України Г.В.Осовий, виконавчий Віце-Президент Конфедерації роботодавців України О.В.Мірошниченко, міський голова м. Запоріжжя Є.Г.Карташов, головний консультант Світового банку Марк Райзер, Національний кореспондент МОП В.І.Костиця, Народний депутат України В.Г.Хара, директор Державного центру зайнятості України В.М.Галицький.

У засіданні Круглого столу також взяли участь фахівці інших зацікавлених організацій та науковці. Під час засідання було обговорено питання:

- Законодавча база реформування оплати праці;
- Зміна парадигми дешевої робочої сили як конкурентної переваги;
- Шляхи реформування оплати праці в умовах конкурентних змін.

За результатами засідання було констатовано, що основними напрямками державного впливу на рівень оплати праці є: підвищення рівня оплати працівників бюджетної сфери із запровадженням повномасштабної тарифної сітки (можливо, з одночасним розширенням соціального пакета); участь у соціальному діалозі на рівні переговорів про укладання галузевих угод і колективних договорів; компенсація роботодавцю витрат на цільову підготовку кваліфікованої робочої сили тощо.

За підсумками засідання Круглого відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України і Міністерства праці та соціальної політики України.

7. Соціальні стандарти в Україні: проблеми визначення та впровадження (16.05.2007)

На засіданні були присутні: М.М.Папієв – Міністр праці та соціальної політики України; М.О.Солдатенко – заступник міністра праці та соціальної політики України; Т.І.Єфіменко – заступник міністра фінансів України; І.Ф.Щербина – директор департаменту з впровадження програмно-цільового методу (ПЦМ) на національному рівні, проект “Реформа місцевих бюджетів” (USAID/RTI); А.М.Колот – проректор з навчальної роботи Київського національного економічного університету; С.А.Демченко – керівник департаменту з розвитку Українського фонду соціальних інвестицій. Участь у засіданні взяли також фахівці законодавчої та виконавчої гілок влади, представники міжнародних організацій, провідні науковці.

У ході Круглого столу заступник директора ІДСД НАН України з наукової роботи д.е.н. Макарова О.В. представила презентацію на тему: “Соціальні стандарти в Україні”. За результатами презентації були запропоновані такі напрями подальших дій:

- Проведення комплексної наукової розробки із вивченням, узагальненням та адаптацією світового досвіду формування та впровадження соціальних стандартів:
 - проведення пілотного впровадження;
 - комплексного в регіоні;
 - галузевого в регіоні;
- Підготовка законодавчого забезпечення;
- Створення інформаційно-ресурсного центру;
- Поетапне забезпечення впровадження стандартів у практику соціального управління.

8. Соціальні пріоритети бюджетної політики (18.07.2007)

Під час Круглого столу виступили: Е.М.Лібанова – директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, член-кор. НАН України; О.Й.Пасхавер – президент Центру економічних реформ; В.В.Костицький – голова вченої ради Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи; А.А.Максюта – колишній перший заступник міністра економіки України; І.М. Прибиткова – головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України; В.О.Піщейко – перший заступник голови Держкомстату України; О.М.Балакірева – голова правління Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка; В.М.Матвійчук – керівник Головної служби соціально-економічного розвитку Секретаріату Президента України, Т.І.Єфименко – заступник міністра фінансів України, О.С.Гончарук – старший науковий співробітник Інституту соціології НАН України, І.Я.Чугунов – директор НДФІ Міністерства фінансів України, В.А.Закревський – радник міністра праці України, І.Ф.Щербина – експерт Проекту підтримки економічної та фіскальної реформи АМР США; М.М.Папієв – Міністр праці та соціальної політики України, С.В.Толстоухова – заступник міністра у справах сім’ї, молоді та спорту України, В.М.Геєць – директор Інституту економіки та прогнозування НАН України, академік НАН України.

У виступах неодноразово підкреслювалось, що головною функцією діяльності держави є забезпечення максимального рівня людського розвитку, тобто створення умов для розвитку і реалізації потенціалу кожного окремого громадянина. Відповідно бюджет як основний інструмент державної політики має забезпечувати фінансування цих умов. Це передбачає необхідність належного функціонування освіти, охорони здоров’я, культури, науки, інших галузей, які забезпечують розвиток та реалізацію ефективної політики доходів, зокрема доходів від зайнятості, пенсій, усіх видів соціальних допомог та пільг.

Учасники Круглого столу дійшли згоди, що реалізація ефективної соціальної політики держави потребує визначення та затвердження таких основоположних цілей:

- Забезпечення доступності та належної якості соціальних послуг шляхом проведення комплексної адміністративної реформи. Без цього збільшення обсягів державного фінансування призводить до марнотратства і руйнує довіру до діяльності влади.
- Досягнення високої конкурентоспроможності робочої сили, високопродуктивної праці з високою її оплатою через впровадження

економічних та адміністративних важелів державної політики, розвиток соціального діалогу.

- Забезпечення соціальної справедливості при здійсненні підтримки нужденних верств населення шляхом впровадження відповідних реєстрів, визначення реальних прав та потреб у допомозі.

Для досягнення визначених цілей необхідно на основі відповідної концепції реформувати чинне законодавство, розв'язавши, зокрема, питання конституційної визначеності обсягів соціальних зобов'язань держави і соціальних пріоритетів.

За підсумками засідання Круглого столу відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України.

9. Вимір зовнішньотрудової міграції населення України (02.10.2007)

За участю провідних науковців з міграційних проблем, фахівців Державного комітету статистики України, Міністерства закордонних справ, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства праці України, Державного центру зайнятості, Національного банку України.

На засіданні Круглого столу виступили: Е.М. Лібанова – директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, член-кор. НАН України; О.В. Позняк – завідувач відділу Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Н.В. Григорович – директор департаменту Держкомстату України, А.П. Гайдуцький – помічник заступника голови НБУ, О.Б. Троїцька – начальник відділу НБУ, І.А. Шумило – виконавчий директор з економічних питань НБУ, В.С. Гусечко – начальник відділу Мінпраці України, О.А. Малиновська – завідувачка відділу Національного інституту проблем міжнародної безпеки, М.Ю. Єгорова – начальник відділу Державного центру зайнятості Мінпраці України, Н.С. Власенко – заступник голови Держкомстату України, О.Д. Луцевич – виконавчий директор Фонду сприяння міжнародного співробітництва “Відкрий Україну”, Л.В. Стельмах – директор департаменту Держкомстату України.

Виступаючі відзначили необхідність удосконалення інформаційного забезпечення аналізу зовнішніх трудових міграцій, внесли пропозиції щодо використання різних інформаційних джерел для оцінки тенденцій зовнішніх трудових міграцій.

Учасники обговорення дійшли висновку, що для всебічної оцінки процесу слід спиратися на систему вибіркових обстежень та залучати дані державної статистичної звітності, інформацію статистичних органів та наукових центрів країн-реципієнтів, дані консульських установ МЗС в зарубіжних країнах.

За підсумками засідання Круглого столу відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України.

10. Варіанти розвитку пенсійної системи та їх фінансові наслідки (14.11.2007)

За участю провідних фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Світового банку, Кабінету Міністрів України, Міністерства праці та соціальної політики України, НДІ праці та зайнятості населення, Пенсійного фонду України, Міністерства фінансів України, а також представників засобів масової інформації.

На засіданні Круглого столу з доповіддю “Прогнозні розрахунки наслідків зміни параметрів існуючої пенсійної системи” виступила провідний спеціаліст з питань соціального захисту Представництва Світового Банку в Україні – Катерина Петрина. В обговоренні доповіді взяли участь Е.М. Лібанова – директор Інституту демографії та

соціальних досліджень НАН України, член-кореспондент НАН України; О.В. Гаряча – заступник міністра праці та соціальної політики України, Л.Г. Ткаченко – к.е.н., Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Н.В. Шембір – директор департаменту Міністерства праці та соціальної політики України, М.В. Лазебна – головний спеціаліст Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Учасники Круглого столу відзначили актуальність та необхідність розробки макроекономічних прогнозів при реалізації різних сценаріїв здійснення пенсійної реформи в Україні. Поряд з цим, було зазначено, що фіскальні наслідки підвищення пенсій в 2004 році майже ліквідовані за рахунок правил індексації. Індикація частини пенсії, що знаходиться в межах прожиткового мінімуму, зумовлює поступове знецінення пенсії та її наближення до мінімального розміру, а отже, нівелює диференціацію призначених пенсійних виплат. Введення другого рівня пенсійної системи передбачає прозоре і зрозуміле правило індексації пенсії, яке не змінюватиметься принаймні 10 років – при цьому правило має бути однаковим для всіх пенсіонерів незалежно від часу виходу на пенсію.

Учасники обговорення констатували, що запропонована як базова формула індексації має найнижчу вартість, при цьому дає змогу:

- суттєво підвищити пенсії і упередити їх від знецінення, а отже – від необхідності кожних два роки змінювати параметри системи, підвищуючи їх скачками;
- запровадити прозорі і зрозумілі пенсійні правила;
- розширити можливість контролю за нарахуванням та індексацією пенсії з боку пересічного українця;
- зменшити політичний вплив на пенсійну систему;
- запровадити другий (накопичувальний) рівень пенсійної системи.

За підсумками засідання Круглого столу щодо проблем пенсійного віку відповідну інформацію було надіслано до Кабінету Міністрів України і Міністерства праці та соціальної політики України.

11. Прогноз демографічного розвитку України на період до 2050 року (14.11.2007)

Круглий стіл відбувся за участі провідних фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства праці та соціальної політики України, Державної Установи “Інститут економіки та прогнозування” НАН України, Національної комісії радіаційного захисту України, Національного медичного університету, представників засобів масової інформації.

На засіданні з однойменною доповіддю виступила Директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, член-кореспондент НАН України Елла Лібанова. У доповіді зазначалося серед іншого, що за найбільш вірогідними сценаріями демографічного прогнозу, чисельність населення в Україні впродовж найближчих 50 років скорочуватиметься досить швидкими темпами. Це пояснюється значними втратами демовідтворювального потенціалу, поширенням стандартів малодітності, низькою тривалістю життя, високим досягнутим рівнем старіння, а за окремими варіантами – також несприятливим міждержавним міграційним обміном.

Основними параметрами сучасного та очікуваного режиму демографічного відтворення є:

- один з найнижчих у світі рівнів народжуваності в Україні, що утримується впродовж тривалого часу та зумовив невеликий репродуктивний базис (нечисленну кількість жінок у фертильному віці) на найближче майбутнє. Зростання народжуваності в Україні вище рівня простого відтворення та навіть і досягнення цього рівня вітчизняні та міжнародні експерти визнають малоімовірним;
- за тривалістю життя серед європейських країн Україна знаходиться на передостанньому місці (гіршою є ситуація лише в Росії). Хоча у більшості країн світу цей показник поступово зростає, в Україні тенденція має хвилеподібний характер із загальним тяжінням до скорочення, до того ж і структура смертності за причинами та віком є доволі архаїчною. Проте навіть якщо тривалість життя зростатиме дуже інтенсивно, бажаного приросту чи принаймні скорочення темпів падіння чисельності населення це не забезпечить;
- в умовах вичерпання потенціалу демографічного зростання чи не єдиною можливістю нарощування загальної кількості населення України стає активна імміграційна політика. Однак демографічний дефіцит в Україні настільки значний, що за масштабів міграції, необхідних для його покриття, можуть виникнути небезпека порушення єдності та внутрішньої рівноваги суспільства, труднощі взаємоадаптації корінного і прибулого населення. Доцільнішим видається залучення обмежених груп іммігрантів, що не дасть змоги подолати депопуляцію, але забезпечить уповільнення її темпів, а також дозволить досягти більш-менш прийняттого співвідношення між платниками податків та особами, що перебувають на утриманні держави.

У обговоренні доповіді взяли участь: заступник міністра у справах сім'ї, молоді та спорту Лукінова Л.Г., заступник міністра праці та соціальної політики України Іванова Н.І., заступник голови Національної комісії радіаційного захисту України, доктор медичних наук, професор Омелянець М.І.; заступник директора з наукової роботи Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Макарова О.В.; доктор економічних наук, завідувач відділу ДУ "Інститут економіки та прогнозування" НАН України Балакірева О.Н., кандидат економічних наук, завідувач сектором Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Левчук Н.М.; кандидат медичних наук, старший науковий співробітник Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Рингач Н.О.; кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Шевчук П.Є.

Учасники Круглого столу відзначили суттєву роль та необхідність розробки демографічних прогнозів у процесі формування довго- і середньострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни. Вони були одностайні у тому, що одним із основних висновків є визнання нагальної необхідності для України проведення чіткої державної демографічної політики на різних рівнях. Для цього слід включити до державної практики рекомендації Концепції та Стратегії демографічного розвитку України. Механізм реалізації демографічної політики має бути зорієнтованим на ринкові важелі ресурсного і організаційного забезпечення, передбачати фінансування загальних і спеціальних програм за умов поєднання коштів державних, регіональних, місцевих бюджетів, суб'єктів господарювання, а також приватних, благодійних і страхових фондів.

У 2008–2009 рр. ІДСД НАН України продовжив засідання постійно діючого Круглого столу з таких проблем:

12. Методологічні аспекти та практичне застосування показника паритету купівельної спроможності (04.04.2008)

На засіданні Круглого столу з доповіддю “Паритет купівельної спроможності та порівняння рівнів бідності” виступив економіст у секторі соціального розвитку Світового банку, спеціаліст з питань бідності, питань оцінки рівня життя Лучіано Поп.

У доповіді зазначалося, що паритети купівельної спроможності, або стандарти паритетної спроможності вимірюють відносні рівні цін різних країн. Вони базуються на багатосторонніх порівняннях цін різних країн. ПКС дають змогу порівнювати реальні рівні обсягів виробництва або доходів різних країн подібно до того, як дефлятори цін або індекси споживчих цін дають змогу робити відповідні реальні порівняння у часі. Індекси ПКС забезпечують краще порівняння реальних обсягів виробництва і споживання, ніж показники ринкових валютних курсів, оскільки валютні курси не враховують різницю в рівнях цін на товари та послуги, які не пропонуються на ринку, і зазнають короткострокових коливань.

В обговоренні доповіді взяли участь Лібанова Е.М. – директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, член-кор. НАН України; Саріогло В.Г. – завідувач відділу соціально-демографічної статистики Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, д.е.н.; Хаустов В.К. – учений секретер ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, к.т.н.; Білоцерківець О.Г. – науковий співробітник відділу моделювання та короткострокового прогнозування ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”.

Учасники Круглого столу відзначили актуальність та необхідність оновлення оцінки порівнянь та застосування нових підходів до вимірювання бідності, адже попередній ряд індексів ПКС базується на порівняльних дослідженнях, які проводились ще у 1993 році. На той час безпосередніх вимірювань цін в деяких значущих економіках не було, і з того часу оцінки робилися на основі спеціальних методів. Крім того, розмір і структура економік з часом змінюються, а спроможність вимірювати та порівнювати реальний розмір економік насамперед залежить від достовірності оцінок ПКС.

Учасники Круглого столу дійшли висновку, що представлені у доповіді результати вимірювання ряду індексів ПКС за 2005 рік, отримані на основі нових порівняльних досліджень, і які враховують новітні світові економічні тенденції, є коректними і репрезентативними.

13. Соціальні чинники та соціальні наслідки інфляції (20.05.2008)

У засіданні Круглого столу взяли участь провідні фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, Міністерства економіки України, Державного комітету статистики України, Секретаріату Президента України, Міністерства праці та соціальної політики України. У процесі обговорення було розглянуто питання:

- сучасні тенденції перебігу інфляційних процесів;
- соціальні наслідки інфляції для різних груп населення;
- соціальні ризики інфляції та шляхи їх мінімізації;
- вплив інфляційних процесів на соціально-економічний розвиток;

- проблеми інформаційного та методологічного забезпечення дослідження інфляційних процесів.

З доповіддю “Соціальні чинники та соціальні наслідки інфляції” виступила директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, чл.-кор. НАН України Елла Лібанова. У цій доповіді, що супроводжувалась деталізованою презентацією, було дано оцінку сучасним тенденціям перебігу інфляційних процесів в Україні, соціальним наслідкам інфляції для різних груп населення. Крім того, охарактеризовано соціальні ризики інфляційних процесів та їх вплив на соціально- економічний розвиток держави. Окреслено шляхи подолання негативних наслідків інфляції, у тому числі для різних верств населення.

В обговоренні доповіді взяли участь Крючкова І.В. – заступник міністра економіки України, Максютя А.А. – заступник міністра економіки України; Власенко Н.С. – заступник голови Державного комітету статистики України; Піщейко В.О. – перший заступник голови Державного комітету статистики України; Геєць В.М. – академік НАН України, директор ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”; Палій О.М. – провідний науковий співробітник Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України; Саїт-Аметов М.Р. – головний спеціаліст Міністерства фінансів України; Куліков Ю.М. – д.е.н., професор, завідувач відділу НДІ праці Міністерства праці та соціальної політики.

Учасники засідання Круглого столу відзначили актуальність і необхідність подальшого моніторингу окреслених Е. Лібановою проблем, а також погодились із висновками директора ІДСД щодо того, що нинішня інфляція не є результатом тих, чи інших новітніх змін в економіці і по-різному впливає на різні групи населення. Було схвалено наступні пропозиції:

- Інерційними методами неможливо подолати негативні соціальні наслідки інфляції, тому необхідно сповільнити зростання соціальних трансфертів, пояснивши людям із чим це пов’язано;
- Необхідно і в подальшому підвищувати рівень заробітної плати;
- Необхідно розірвати “замкнуте коло”: інфляція – соціальні виплати – витрати бюджету – зростання податків – підвищення цін;
- Нефакторні доходи бюджету (доходи від приватизації, монопольна рента і т.д.) слід витратити лише на інвестиційні цілі, на розвиток економіки в цілому, але жодним чином не на підтримку соціальних стандартів;
- Необхідно звернутися до Національного Банку України із пропозицією диференціювати ставки рефінансування по кредитах залежно від виду кредиту. Це дещо “заспокоїть” споживчі апетити, тому що на сьогодні надання споживчих кредитів є одним із найприбутковіших;
- Необхідно повернутися до прогресивної шкали оподаткування.

За підсумками засідання Круглого столу „Соціальні чинники та соціальні наслідки інфляції” Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України провів спільну прес-конференцію директора Інституту Лібанової Е.М. та представників Державного комітету статистики України. Під час прес-конференції було оголошено індекс споживчих цін за травень 2008 року, а також дано оцінку новітнім тенденціям інфляційних процесів та їх соціальним наслідкам.

14. Дітородні орієнтації та народжуваність в Україні: сучасний стан та перспективи (11.07.2008)

У засіданні Круглого столу взяли участь провідні фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Секретаріату Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Інституту стратегічних досліджень, Міністерства економіки України, Фонду народонаселення ООН, Інституту медичної екології та гігієни, Державного комітету статистики України. До обговорення було запропоновано такі питання:

- Якими є новітні тенденції і структурні особливості народжуваності в Україні та їх чинники?
- Яка природа сучасної тенденції до підвищення народжуваності в країні: це лише компенсаційний її приріст, чи можна розглядати його як платформу для можливого подальшого «бебі – буму»?
- Наскільки поширена орієнтація на одностатеву сім'ю або й установка на «чайлд-фрі» (життя без дітей) у сучасній Україні?
- Якою є потреба різних груп населення у дітях?
- Які нині існують перепони для задоволення потреби у дітях?
- Якою є реакція населення на заходи пронаталістської політики?
- Які перспективи демографічної динаміки і які фактори здатні вплинути на поліпшення демографічної ситуації в країні?

На засіданні Круглого столу із однойменною доповіддю та деталізованою презентацією виступила доктор економічних наук, завідувач відділу проблем якості демографічних процесів Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Ірина Курило. У презентації було проаналізовано новітні тенденції народжуваності і розвитку сім'ї в Україні та їх чинники, поширеність орієнтації на одностатеву сім'ю у сучасній Україні, потребу різних груп населення у дітях, існуючі обмеження щодо задоволення потреби у дітях, реакцію населення на заходи пронаталістської політики, а також окреслено перспективи демографічної динаміки та фактори, що можуть вплинути на поліпшення демографічної ситуації в країні.

У обговоренні доповіді взяли участь Лібанова Е.М. – директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Поліщук М.Є. – радник Президента України, Гнибіденко І.Ф. – керівник Управління соціальної безпеки Ради національної безпеки і оборони України, Ламах Е.Б. – директор департаменту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Тимченко О.І. – завідувач відділу Інституту медичної екології і гігієни, Кондратюк Т.В. – заступник міністра у справах сім'ї, молоді та спорту; Вороненко О.Ю. – Радник Фонду народонаселення ООН з програмних питань; Омелянець М.І. – заступник голови НКРЗ України та інші. Учасники Круглого столу відзначили актуальність окреслених проблем та схвалили такі пропозиції:

- Необхідно підвищувати стандарти оплати праці до рівня, що забезпечував би не лише відтворення якісної робочої сили, а й якісне утримання та виховання дітей;
- Слід запровадити зміни у системі оподаткування фізичних осіб, зокрема, введення вагомих податкових знижок для осіб, які мають кількох дітей; розвивати механізми страхування сімей та дітей;

- Необхідно спрямовувати державну житлову політику на поліпшення житлових умов сімей з дітьми;
- Треба сприяти розвитку системи охорони здоров'я матерів і дітей, підвищувати якість і доступність її послуг; запроваджувати заходи щодо поліпшення репродуктивного здоров'я населення;
- Необхідно сприяти зміцненню у суспільній свідомості цінностей і орієнтацій на міцну, гармонійну сім'ю з дітьми; підвищенню престижу материнства і батьківства як соціально важливої діяльності;
- Слід створювати сприятливі умови для поєднання професійної зайнятості з материнством та батьківством.

15. Інкorporація Цілей розвитку тисячоліття в систему стратегічного планування в Україні (18.07.2008)

У засіданні Круглого столу взяли участь провідні фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства фінансів України, Міністерства праці та соціальної політики України, Державного комітету статистики України, Інституту соціології НАН України, Програми Розвитку ООН в Україні. До обговорення було запропоновано наступні питання:

- Людський розвиток як глобальна стратегія розвитку;
- Національні ЦРТ: завдання та прогрес у досягненні;
- Місце України на міжнародній шкалі індексу людського розвитку;
- Регіональна оцінка людського розвитку в Україні;
- Включення ЦРТ в практику стратегічного планування в Україні.

З доповіддю “Проблеми людського розвитку в Україні” виступила кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник відділу досліджень людського розвитку Лідія Ткаченко. У її доповіді, що супроводжувалась детальною презентацією, було дано оцінку людському розвитку як глобальній стратегії розвитку в цілому та завдання і прогрес у досягненні національних Цілей розвитку тисячоліття; проаналізовано місце України на міжнародній шкалі індексу людського розвитку ЦРТ; дано регіональну оцінку людського розвитку в Україні, а також окреслено передумови та чинники включення ЦРТ у практику стратегічного планування в Україні.

Учасники Круглого столу відзначили актуальність окреслених проблем та необхідність прогресу у досягненні Україною Цілей розвитку тисячоліття.

16. Карта бідності: методика побудови та практика використання (18.07.2008)

У засіданні Круглого столу взяли участь провідні фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства фінансів України, Міністерства праці та соціальної політики України, Державного комітету статистики України, Інституту соціології НАН України, Програми Розвитку ООН в Україні.

Обговорено такі питання:

- методика побудови „карти бідності” України у розрізі адміністративних районів (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року);
- аналіз ситуації з бідністю у регіонах на основі побудованої „карти бідності” України;

- перспективи подовження даних для побудови „карти бідності” України на міжпереписний період.

На засіданні Круглого столу із однойменною презентацією виступила кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу досліджень рівня життя населення Людмила Черенько. У доповіді було презентовано методика побудови “карти бідності” України, у тому числі у розрізі адміністративних районів, що ґрунтується на даних Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Поряд з цим, на основі побудованої “карти бідності” України, було проаналізовано ситуації з бідністю у регіонах України, а також окреслено перспективи подовження даних для побудови “карти бідності” України на міжпереписний період.

У процесі обговорення учасники Круглого столу відзначили актуальність запропонованої методики для побудови “карти бідності” України.

17. Перспективи прискорення пенсійної реформи в Україні з урахуванням уроків фінансово-економічної кризи (26.01.2009)

У Круглому столі взяли участь відомі науковці, депутати Верховної Ради України, представники профільних міністерств та відомств, громадських об’єднань, недержавних пенсійних фондів, інвестиційних компаній, компаній з управління активами, страхових і міжнародних організацій. Обговорено проблеми пенсійного забезпечення населення України в умовах фінансово-економічної кризи, можливості адаптації міжнародної практики кризового менеджменту пенсійними системами, перспективи фінансової стабілізації солідарної системи, зокрема проблематика пенсійного віку, можливості запровадження II рівня: фінансові, адміністративні та кадрові, а також питання консолідації регуляторної та фінансової діяльності. На засіданні Круглого столу виступили: Лібанова Е.М. – директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, член-кор. НАН України; Гаряча О.В. – заступник міністра праці і соціальної політики України; Колбун В.А. – заступник Голови Пенсійного фонду України; Третьякова Г.М. – голова правління ЗАТ “ПРОСТО-страхування. Життя та пенсія”; Бірюк С.О. – к.е.н., заступник голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України; Петрина К.Д. – к.ф.-м.н., провідний спеціаліст з питань соціального захисту представництва в Україні Світового банку; Гурецький К. – генеральний директор “PZU Україна. Страхування життя”; Рибальченко А.А. – генеральний директор Української асоціації інвестиційного бізнесу, Голова Ради Національної асоціації недержавних пенсійних фондів; Федоренко А.В. – к.е.н., Віце-президент компанії КІНТО з управління активами, провідний науковий співробітник ДУ “Інститут економіки та прогнозування” НАН України; Нечай А.А. – д.ю.н., заступник директора НДІ фінансового права, радник Віце-прем’єр-міністра Васюника І.В.; Завада О.Л. – Президент Української федерації ubezpieczenia; Сивопляс С. – член наглядової ради компанії з управління активами групи “ТАС”; Логвіновський В.Г. – заступник директора департаменту державного регулювання та розвитку ринків фінансових послуг Державної комісії регулювання ринків фінансових послуг; Пап'єв М.М. – к.е.н., Голова підкомітету з питань державного соціального страхування, розвитку соціального партнерства та діяльності об’єднань громадян сторін соціального партнерства Комітету Верховної ради з питань соціальної політики та праці.

У виступах наголошувалося на необхідності активізації підготовки до впровадження загальнообов’язкової накопичувальної системи, оскільки навіть після прийняття Верховною Радою України необхідних законів до початку повномасштабної роботи потрібно 1,5–2 роки. Безперечно, умовою запровадження II рівня пенсійної системи є збалансованість бюджету Пенсійного фонду України, і тому багато уваги

виступаючі приділили необхідним параметричним змінам I рівня. Обговорювали фінансові інструменти, необхідні для діяльності недержавних пенсійних фондів, що обслуговуватимуть II рівень, зокрема коротко- і середньострокові, а також можливості і терміни орієнтації переважно на державні цінні папери. Виходячи з важливості та соціальної, політичної й економічної значущості накопичувального пенсійного страхування, і беручи до уваги недостатню розвиненість в Україні III рівня пенсійної системи, учасники Круглого столу звертали увагу на необхідність встановлення доволі жорстких вимог (фінансових, адміністративних, кадрових) до всіх гравців II рівня і створення необхідних гарантійних механізмів. Було досягнуто згоди щодо необхідності створення під егідою Міністерства праці та соціальної політики України міжвідомчої робочої групи за участю депутатів профільних комітетів Верховної Ради України, відповідних міністерств та відомств, саморегульованих організацій учасників системи недержавного пенсійного забезпечення, науковців.

Зазначена робоча група в найкоротший строк має розробити пакет документів, який охоплюватиме:

- параметричні зміни солідарної системи;
- модель запуску II рівня пенсійної системи;
- узгодженість запровадження II рівня та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- механізм запровадження щомісячного обліку внесків на пенсійне страхування;
- створення Державного реєстру соціального страхування;
- перелік необхідних фінансових інструментів та механізми їх функціонування;
- встановлення вимог до учасників II рівня та гарантійних механізмів;
- пропозиції щодо запровадження експериментального впровадження II рівня пенсійної системи в окремих територіальних одиницях.

Оскільки основним джерелом коштів пенсійного страхування і водночас базою обчислення страхових пенсій є заробітна плата, в рамках підготовки до впровадження II рівня доцільно розробити напрями трансформації системи оплати праці в Україні. Враховуючи надзвичайну важливість створення в Україні ефективного пенсійного забезпечення, за висновком учасників Круглого столу, доцільно започаткувати цю роботу відповідним актом Кабінету Міністрів.

*Огляд підготував
кандидат економічних наук
В.В. Черніченко*